

Tai galėtų būti mano istorija. Beveik autobiografija, jei būtų norima tokią parašyti.

Tačiau manęs autobiografijos nelabai domina.

Man yra svarbesnių dalykų.

Šią istoriją Svantė ir aš parašėme kartu su savo dukterimis ir ji yra apie krizę, kuri ištiko mūsų šeimą.

Ji yra apie Gretą ir Beatą.

Bet pirmiausia ji yra apie krizę, kuri supa ir veikia mus visus. Tą, kurią mes, žmonės, sukėlėme savo gyvenimo būdu: netvariu ir nutolusiu nuo gamtos, kuriai visi priklausome. Vieni tai vadinama besaikiu vartojimu, kiti – klimato krize.

Atrodo, absoliuti dauguma mano, kad ši krizė vyksta kažkur toli ir dar labai ilgai mūsų nepasieks.

Tačiau tai netiesa.

Ji jau čia, šalia mūsų, ir reiškiasi visą laiką pačiais įvairiausiais būdais. Prie pusryčių stalo, mokyklos koridoriuose, gatvėse, namuose ir butuose. Medžiuose už tavo lango, vėjyje, šiaušiančiame tavo plaukus.

Galbūt apie kai kuriuos dalykus, kuriuos mes su Svante ir vaikais po ilgų dvejonių nusprendėme papasakoti, kalbėti dar per anksti.

Gal reiktų palaukti, kol atsiras distancija.

Ne mūsų, o jūsų labui.

Po laiko tai skaityti būtų lengviau. Viskas atrodytų šiek tiek nuosaikiau.

Tačiau to laiko mes neturime. Jei dar tikimės ko nors pasiekti, privalome pradėti aiškiai įvardyti krizę dabar pat.

Kelios dienos prieš šiai knygai pasirodant 2018 metų rugpjūtį mūsų dukra Greta Thunberg atsisėdo prie Švedijos parlamento Riksdago ir pradėjo savo mokyklos streiką dėl klimato. Streiką, kuris ir šiandien vyksta tiek Miunto aikštėje senamiestyje, tiek daugybėje kitų pasaulio vietų.

Nuo to laiko daug kas pasikeitė. Tiek jai, tiek mūsų šeimai.

Būna dienų, kai visa tai primena sągą.

Šis naujas leidimas yra išplėstas pasakojimas su naujomis scenomis iš 2018 metų vasaros apie tai, kaip viskas vyko Gretai pradendant streikuoti.

Malena Ernman, 2019 m. gegužė

P. S. Prieš pasirodant šiai knygai pirmąjį kartą, sakėme, kad pinigai, kuriuos galbūt iš jos uždirbsime, atiteks organizacijoms „Greenpeace“, „Mokymasis su gyvūnais“, Pasaulio gamtos fondui, į jaunimą orientuotai aplinkos apsaugos organizacijai „Fältbiologerna“, neuropsichinių sutrikimų turinčių vaikų tėvus vienijančiai organizacijai „Kung över Livet“, Gamtos apsaugos draugijai, „Vaikams su poreikiais“ ir „Gyvūnų teisėms“ ir kad tuo rūpinsis mūsų įkurta organizacija.

Taip ir yra.

Nes taip nusprendė Greta ir Beata. D.S.

PIRMA SCENA. PASKUTINIS VAKARAS OPEROJE

Scena laukia.

Orkestras paskutinį kartą suderina instrumentus ir šviesa salėje užgesa. Aš stoviu šalia dirigento Jeano Christophe'o Spinosi, mes jau turime žengti pro scenos duris ir užimti vietas.

Šį vakar visi pakiliai nusiteikę. Tai paskutinis pasirodymas ir rytoj visi galės grįžti namo pas artimuosius. Arba toliau į kitus darbus. Namo į Prancūziją, Italiją ir Ispaniją. Namo į Oslą ir Kopenhagą. Toliau į Berlyną, Londoną ir Niujorką.

Paskutiniai spektakliai praėjo tarsi apėmus transui.

Visi, kurie bent kartą yra stovėję ant scenos, žino, ką turiu omenyje. Kartais, susižaidus scenai ir publikai, atsiranda tarsi tam tikra srovė – energija, auganti ir sudaranti grandinę reakciją, srūvančią iš pasirodymo į pasirodymą, iš vakaro į vakarą. Tai tarsi magija. Teatro ir operos magija.

Ir štai dabar Händelio opera „Kserksas“ paskutinį kartą rodoma „Artipelago“ koncertų salėje, Stokholmo salyne. 2014-ųjų lapkričio 2-oji ir šį vakar atliksiu savo paskutinę operos partiją Švedijoje. Tačiau to niekas nežino.

Šį vakar atliksiu apskritai paskutinę savo operos partiją.

Atmosfera įsielektrinusi ir visi už scenos juda net neliesdami beveik naujų betoninių „Artipelago“ grindų.

Vyksta ir filmavimas. Pasirodymą įrašysime aštuoniomis kameromis ir su visa filmavimo komanda.

Pro scenos duris girdisi devyni šimtai nuščiuvusių žmonių. Tarp jų sėdi ir karalius su karaliene. Visi sėdi ten.

Aš svyruoju pirmyn atgal. Mėginu kvėpuoti, bet nepavyksta. Atrodo, kad kūnas vis krypsta į kairę, muša prakaitas. Rankos nutirpusios. Pastarosios septynios savaitės buvo vienas ištisas košmaras be menkausio poilsio. Nė lašo ramybės. Jaučiuosi blogai, bet tai gerokai peržengia blogą savijautą. Tai tarsi užsitęsęs panikos priepuolis.

Tarsi būčiau bėgusi ir atsitrenkusi į stiklo sieną, o tada užstrigusi krisdama atgal ant grindų. Laukiu bumbtelėjimo. Laukiu skausmo. Laukiu kraujo, lūžusių kaulų ir greitosios kaukimo.

Tačiau nieko neįvyksta. Nieko daugiau nematau, tik save pačią, pakibusią ore prieš tą prakeiktą stiklo sieną, kuri stovi kaip stovėjusi be menkausio įskilimo.

– Negerai jaučiuosi, – pasakau.

– Prisėsk. Norėtum vandens?

Mes, aš ir dirigentas, kalbamės prancūziškai.

Staiga kojos nebeišlaiko. Aš krentu. Jeanas Christophe'as pagauna mane į glėbį.

– Nieko baisaus, – taria jis. – Pavėlinsime. Jie palauks. Kalbę suversime ant manęs. Aš juk prancūzas, mes nuolat vėluojame.

Kažkas nusijuokia.

Po spektaklio man reikia skubėti namo. Mano jaunėlei Beatai rytoj sueina devyneri ir namuose tūkstantis dalykų, kuriuos reikia sutvarkyti. Tačiau dabar guliu, kur guliu. Nualpusi dirigento rankose.

Tipiška.

Kažkas atsargiai paglosto man kaktą.

Viskas aptemsta.

ANTRA SCENA. ĮPRASTUMAI

Užaugau kotedžo tipo name Sandvikene. Mama buvo diakonė, o tėtis dirbo ekonomistu ir mokesčių specialistu „Sandviko“ įmonėje. Turiu trejais metais vyresnę seserį Vendelą ir vienuolika metų jaunesnį brolių Karlą Johaną, kuriam mama vardą davė dainininko Karlo Johano Falkmano-Loa garbei, mat laikė jį labai stilingu.

Tai vienintelis ryšys su opera ir klasikine muzika, kurią gavau iš namų.

Mes daug dainuodavome. Liaudies dainas, ABBA, Johną Denverį. Daugeliu atžvilgių buvome visiškai įprasta mažo miestelio švedų šeima. Vienintelis dalykas, kuris galbūt skyrė mus nuo kitų, buvo didžiulis mano tėvų dėmesys vargo prispaustiems žmonėms.

Namuose vyravo humanistinė dvasia ir visada buvo savaimė suprantama, kad kiekvienas turi mėginti padėti nelaimės ištiktam žmogui. Tai buvo šeimos tradicija, kurią mano mama perėmė iš savo tėčio Ebės Arvidsono, užėmusio aukštas pareigas Švedijos bažnyčioje ir tapusio ekumeninio judėjimo ir modernios tarptautinės pagalbos pionieriumi. Taigi, man augant, pas mus dažnai apsigyvendavo pabėgėlių ar asmenų be dokumentų.

Kartais kildavo šiek tiek sumaištis.

Tačiau viskas susiklostydavo gerai.

Niekur kitur nevykdavome, tik aplankyti geriausios mamos draugės vienuolės. Keletą vasarų praleidome jos vienuolyne

Šiaurės Anglijoje. Manau, būtent dėl to scenoje tiek daug keikiuosi – tai kažkoks chroniškas vaikystės maištas, kuris galutinai taip ir nepraėjo.

Tačiau išskyrus tai, kad vasaras leisdavome anglišių vienuolynų mokyklų miegojimo salėse, ir tai, kad į garažą įsileisdavome pabėgėlių, buvome tokie kaip visi.

Kaip minėjau, mes dainavome, ir man patiko dainuoti – dainuodavau visą laiką.

Dainuodavau viską, ir kuo sunkesnis kūrinys pasitaikydavo, tuo smagiau.

Vėliau būtent operos soliste tapau paprasčiausiai dėl to, kad man patinka iššūkiei. Opera pasirodė sunkiausias ir smagiausias dalykas, kokį galima dainuoti.

TREČIA SCENA. KULTŪROS DARBUOTOJAI

Ant scenos stovėjau ir publikai dainavau nuo šešerių. Bažnyčios chorai, vokalinės grupės, džiazo grupės, miuziklai, opera. Mano meilė muzikai yra beribė – nenoriu priklausyti vienam žanrui ar profesinei organizacijai. Aš išsidalinu į visas įmanomas puses ir kraštus. Dainuoju bet ką, jei tik tai gera muzika.

Pramogų pasaulyje sakoma, kad kuo ryškesnis artistas esi, tuo daugiau receptų knygų turi iškepti. Aš receptų knygų turiu kaip niekas kitas mažai.

Visgi pastaruosius penkiolika metų, bent jau man taip atrodo, turėjau gana aiškią liniją ir ja sekiau mėginama menines aukštumas suderinti su publikos platumomis. Noriu sunkų padaryti šiek tiek paprastesnį, rafinuotą šiek tiek mažiau išdailintą, siaurą šiek tiek platesnį. Ir atvirksčiai.

Ėjau savo keliu. Visuomet priešais srovę ir beveik visuomet viena. Neskaitant Svantės, žinoma.

Tai, kas iš pradžių glūdėjo kaip instinktai ir intuicija, su metais tapo metodu. Tarsi atsakomybe ar įsitikinimu, kad žmogus, turintis galimybę plėtoti tai, kuo užsiima, kartu turi ir pareigą pamėginti.

Svantė ir aš priklausome tai mažumai, kuri galiausiai tokią galimybę gavo.

Ir mes mėginome.

Mes esame kultūros darbuotojai. Įgiję išsilavinimą operos, muzikos ir teatro aukštosiose mokyklose ir dirbę tiek kaip laisvai

samdomi, tiek kaip institucijoms priklausantys menininkai. Mes darome tai, kam yra užprogramuoti visi kultūros darbuotojai: liejame prakaitą, kad užsitikrintume ateitį ir pasiektume savo galutinį tikslą – pritraukti naujos publikos.

Mes iš visai skirtingų prieigų, tačiau visada turėjome tą patį tikslą. Nuo pat pradžių.

Skirtingi, bet vienodi.

Kai pastojau ir laukiausi mūsų pirmojo vaiko, Gretos, Svantė dirbo aktoriumi Estgioto teatre, Valstybiniame teatre ir Oriono teatre. Tuo pačiu metu. Aš tuo tarpu buvau keleriems metams susaistyta sutarčių su įvairiomis Europos operos salėmis. Per tūkstančio kilometrų atstumą telefonu svarstėme, kaip atrodys mūsų naujoji kasdienybė.

– Tu savo srityje viena geriausių pasaulyje, – tarė Svantė. – Taip mačiau rašant mažiausiai dešimtyje skirtingų laikraščių. O aš sėdžiu švediškam teatre ir tikrai ten nesu pirmasis smuikas. Ir tavo alga, velniai rautų, gerokai perlipa mano.

– *Viršija.*

– Tavo alga, velniai rautų, gerokai *viršija* mano.

Aš šiek tiek ne itin entuziastingai paprotestavau, tačiau sprendimas jau buvo priimtas ir po paskutinio savo spektaklio jis atskrido pas mane į Berlyną.

Kitą dieną suskambo Svantės mobilusis. Jis atsiliepė ir, iš balkono žiūrėdamas į Fridricho gatvę, keletą minučių kalbėjosi. Buvo gegužės pabaiga ir jau vasariškai kaitru. Mes pusę metų nebuvo me kartu.

– Kaipgi kitaip, – padėjęs telefonu, pasakė jis ir nusijuokė.
– Kas skambino?
– Erikas Haagas ir dar kažkoks vaikinai. Aną savaitę jie lankė-
si spektaklyje Orione.

Svantė vaidino su Helena af Sandeberg Irvine'o Welsho, para-
šiusio „Traukinių žymėjimą“, pjesėje, kur visi vartojo narkotikus
ir suko į plėvelę lavoną.

„Išdulkink mane!“ – buvo replika, kurią Helena šaukė Svantei
kelis vakarus per savaitę.

Aš siaubingai pavydėjau.

– Jie rengia kažkokią humoro programą Švedijos radijuje ir aš
jiems pasirodžiau juokingas, tai dabar teiraujasi, ar nenorėčiau
pabandyti prie jų prisijungti. Būtent tokio skambučio žmogus ir
lauki...

– Ką tu atsakei? Turėtum pamėginti! – Aš įrėmiau žvilgsnį į jį.

– Pasakiau, kad esu su savo nėščia mergina ir kad ji dirba už-
sienyje. – Jis irgi įrėmė akis.

– Atsisakei?

– Taip. Taip jau turi būti. Laikysimės kartu, kitaip nieko nebus.
Ir laikėmės.

Po kelių savaitių dalyvavome po „Don Žuano“ premjeros Vienos
valstybės operos teatre vykusiame vakarėlyje ir Svantė aiškino
maestro Barenboimui su Cecilia Bartoli, kad dabar jis namų šei-
mininkė.

– *So now I'm a housewife**.

* Taigi dabar aš namų šeimininkė (angl.) (čia ir toliau – vertėjos pastabos).

Taip mes tęsėme dvylika metų. Buvo sunku, bet ir be galo smagu. Du mėnesius gyvenome viename mieste, o tada kėlėmės į kitą. Berlynas, Paryžius, Viena, Amsterdamas, Barselona. Turas po turo.

Vasaras praleisdavome Glaindborne, Zalcburge arba Provan-so Ekse. Kaip ir priklauso geriems operinės ar kitokios klasikinės muzikos atlikėjams.

Repetuodavau maždaug dvidešimt–trisdešimt valandų per savaitę, o likusį laiką būdavome kartu. Laisvi. Jokių giminių, neskaitant močiutės Monos. Jokių draugų. Jokių vakarienių. Jokių vakarėlių. Tik mes.

Beata gimė praėjus trejiems metams po Gretos gimimo ir mes nusipirkome „Volvo V70“, kad tilptų visi lėlių nameliai, meškučiai ir triratukai. Tada tęsėme toliau. Turas po turo, turas po turo. Buvo fantastiški metai. Žiemomis sėdėdavome ant grindų šviesiuose dailiuose praeito amžiaus butuose ir žaisdavome su mergaitėmis, o atėjus pavasariui kartu vaikštinėdavome po sužaliavusius parkus.

Mūsų kasdienybė nebuvo panaši į niekieno kito. Mūsų kasdienybė buvo tiesiog nuostabi.

KETVIRTA SCENA. UNIKALIOS GALIMYBĖS

– Dalyvauti „Melodifestivalen“* yra šiek tiek panašu kaip susilaukti vaiko. Galima apie tai pasakoti, galima nusakyti kiekvieną detalę, tačiau tik tai išgyvenę supranta, koks tas jausmas.

Andersas Hanssonas yra muzikos prodiuseris, su kuriuo netrukus pradėsime leisti kitą mano albumą. Dabar mes tempia-me savo lagaminus per centrinę Malmės aikštę iki Stokholmo traukinio, o Andersas juokiasi mudviem su Svante aiškindamas situaciją.

Tai buvo rytas po triumfą pelniusio mano pasirodymo ir pirmąjį laikraščio „Aftonbladet“ puslapį puošė didžiulė mano, Petros Mede’s ir Sarah’os Dawn Finer nuotrauka. Tekstas po nuotrauka: „Malmės arena, 21.23.“ Aš atrodau ištikta šoko.

Jeigu jau dalyvauji „Melodifestivalen“, tai privalai laimėti. Ir laimėti kaip pridera. Reikia, kad žmonės sakytų, jog būsi paskutinė. Reikia, kad į finalą kartu patektų visi didieji, puikieji atlikėjai. O tada reikia laimėti mažiausia įmanoma balsų persvara – geriausia, kai sprendimas visiškai priklauso nuo žiūrovų. Kaip mano atveju.

Paskui teliko tik pradėti dirbuotis.

Aplinkybės nė negalėjo būti geresnės.

* „Melodifestivalen“ yra kasmetinis muzikinis konkursas, kurio nugalėtojuji atitenka garbė atstovauti Švedijai tų metų „Eurovizijoje“. Malena Ernman su daina „La voix“ šį konkursą laimėjo 2009 metais.

„Melodifestivalen“ mums suteikė unikalų šansą – galimybę, kuri, labai tikėtina, niekada nebesikartos. Žiūrovai tiesiog plūste plūdo. Kultūros ministrė kalbėjo apie „Malenos efektą“.

„Operos grįžimas iš salonų atgal pas žmones“, – buvo galima perskaityti laikraštyje „Expressen“. O „Dagens Nyheter“ kultūros srities vadovas rašė, jog „tai per gerai, kad būtų tiesa. Bet tai tiesa“.

Akimirką buvau beveik patikėjusi, kad tai įmanoma – įmanoma operą padaryti visų žmonių muzika.

Tačiau atėjus rudeniui viskas vėl stojo į senas vėžes. Nė viena Švedijos operos institucija nesusisiekė ir nepanoro išnaudoti progos. Žiūrovų buvo, bet atrodė, kad jų niekam nereikia.

Ir tada mes viską padarėme patys.

Pagrindiniai vaidmenys užsienyje ir dainavimas namie, pačių prodiusuoti koncertai, turnė ir pasirodymai.

Viskas, kad pasiektume naują, platesnę auditoriją.

Vieną vakarą, dvi savaitės iki paskutinio „Kserkso“ spektaklio, Svantė ir aš sėdėjome ant miegamojo grindų namuose Stokholme. Buvo jau vėlu, vaikai miegojo. Viskas aplink mus pradėjo byrėti. Su buto sienomis vyko keisti dalykai. Lubas išraižė įtrūkos ir atrodė, kad visas rajonas bet kuriuo metu suaižės ir įgrius į Klaros ežerą.

Greta buvo ką tik pradėjusi lankyti penktą klasę ir jautėsi nekaip. Verkdavo vakarais prieš užmigdama. Verkdavo eidama į mokyklą. Verkdavo per pamokas ir per pertraukas, ir mokytojai beveik kasdien skambindavo mums į namus. Svantei tekdavo nueiti jos parsivesti. Parsivesti namo pas Mozę, nes padėti galėjo tik Mozė.